

Владислав Волік, Марк Линник

студенти 4 курсу юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету

Гене́за уявлень про свободу як правову цінність

Свобода — це одна з найбільш оспорюваних і водночас наближених до людської природи цінностей. Вона є основоположним правом, яке іде в унісон з розвитком сучасного суспільства, зокрема і правових систем. Отже, свобода є одним з основних питань, що відображає складний діалектичний процес розвитку світу. По-перше, свободу необхідно розуміти, як можливість людини обирати та діяти за власною ініціативою. По-друге, свобода визначається, як основний принцип права. По-третє, свобода є основою для захисту прав та свобод громадян, розвитку демократії та створення громадянського суспільства [1, с. 29]. Дослідження генези уявлень про

свободу є важливим аспектом для розуміння сутності свободи як правової цінності.

Беручи до уваги періодизацію всесвітньої історії, пропонуємо виділити наступні етапи формування уявлень про свободу як правову цінність.

I період — уявлення про свободу в давніх цивілізаціях (від появи перших людей – до кінця V ст.). Вивчення історії свободи дозволяє нам зрозуміти, як ці концепції розвивалися з часом. У давніх цивілізаціях, таких як Греція та Рим, свобода визнавалась як важливий елемент суспільного життя. Греки, зокрема, пропагували ідеї демократичного врядування, де свобода слова та участь у політичних процесах були сутністю їхньої культури.

У римському праві поняття свободи тісно пов'язане з правами громадян, які мали доступ до правосуддя та могли брати участь у державних справах. Однак, ці ідеї часто обмежувались тільки певною частиною населення, як правило римські громадяни, виключаючи рабів і жінок. Важливо зазначити, що в Римі існувала концепція "вільних людей", яка, хоча й визнавала певні права, все ж не забезпечувала рівності для всіх. Ця соціальна структура заклала основи для подальших дебатів про права людини, які виникли в середньовіччі та новий час.

II період — уявлення про свободу в середньовіччі (кінець V – до кінця XV ст.). Погоджуючись з думкою М. Поцюрко, необхідно акцентувати увагу на вченнях філософів, які наголошували на вірі, підкоренні Богу та намагалися поєднати їх із розумними вимогами свободи волі. Таким чином, Реформація проголошує відречення від свободи на користь Божественній Благодаті з чого логічно слідує фаталізм [2]. Існує й інший погляд науковців, що слово «свобода» досить часто зустрічається в середньовічних хартіях. Так, професор Гардінг визначає наріжним каменем західної традиції свободи концепцію територіального імунітету, яка дозволяє синтезувати різні грані свободи в одній абстрактній ідеї – недоторканості [3]. Звісно, що зазначений період ще не сформував основу уявлень про свободу як правову цінність, але підготував підґрунтя для подальшої еволюції.

III період — історія Нового часу (з кінця XV – XIX ст.). Нова історія свободи відзначається великими переломами, такими як Американська та Французька революції, що принесли нові погляди на громадянські права та свободи. Декларація незалежності США 1776 року проголосила «самоочевидні істини, що всіх людей створено рівними; що Творець обдарував їх певними невідбірними правами, до яких належать життя, свобода і прагнення щастя» [4].

Французька декларація прав людини та громадянина 1789 року також підкреслила важливість свободи як правової цінності, запровадивши такі принципи, як свобода слова, свобода зборів і свобода релігії, які стали основою сучасних демократичних систем. Ці документи не лише відобразили прагнення до свободи, але й стали каталізаторами для подальших соціальних рухів, які боролися за права жінок, меншин та інших груп, що історично зазнавали дискримінації [5]. Важливо також зазначити, що ці революції спонукали до формування нових ідей про громадянське суспільство, де свобода особи стала невід'ємною частиною суспільного договору.

IV період — Новітня історія (XX ст. – до наших часів). Сучасна концепція розуміння свободи як правової цінності має розумітися як базова цінність, яка надає пріоритет правам та свободам індивіда над державою. Держава ж не може нав'язувати індивіду цінності життя, має захищати фундаментальні права і свободи громадян та створювати необхідні правові норми та інститути для їх реалізації.

У підсумку, свобода як правова цінність — це складна та динамічна юридична конструкція, яка потребує постійного аналізу та дискусій науковців. Розуміння її витоків та сучасних проявів — важливий крок до створення громадянського суспільства, формування демократичної, правової, соціальної держави, де права і свободи людини шануються та захищаються.

Література

1. Бондар Н.А., Міщенко М.С. Свобода як правова цінність: природа та особливості. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №5. С. 26- 31. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.3>
2. Поцюрко М. Еволюція ідей про свободу волі і передвизначення від античності до Реформації. URL: <http://surl.li/qgkioc> (дата звернення: 13.10.2024)
3. Harding A. Political Liberty in the Middle Ages. *Speculum* 55 (3). (1980). P. 423–443. URL: <http://surl.li/fahvaa> (date of application: 13.10.2024)
4. Декларація незалежності. Переклад Декларації на сайті Харківської правозахисної групи. URL: <http://surl.li/bfxfaq> (дата звернення: 10.10.2024)
5. Декларація прав людини і громадянина від 26 серпня 1789 р. URL: <http://surl.li/dlnxwh> (дата звернення: 10.10.2024)

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**